

BEDENİN ANLAMI VE SINIRLARI

BEDENİN ANLAMı VE SINIRLARI

Hazırlayanlar: Senanur Avcı & Nuriye Kayar

Yayın No: 27

İslam Serisi No: 1

ISBN: 978-625-7800-82-2

E-ISBN: 978-625-7800-83-9

2. Basım, Kasım 2022

Yayın Yönetmeni: Tusuf Temizcan

Yayına Hazırlık: Betül Sezgin

Son Okuma: Ayşe Tuğba Silahtar Subaşı

Kapak: Beyza Nur Onurcan

İç Tasarım: Mert Demirci

© İLEM Yayınları 2022

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic.

Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519 Beytepe Köy Yolu No.: 3

06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayı M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

ilem.org.tr - yayin@ilem.org.tr

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır. Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

BEDENİN ANLAMI VE SINIRLARI

Hazırlayanlar:

Senanur Avcı & Nuriye Kayar

İçindekiler

Sunuş	vii
Beden Sosyolojisi: Toplumsal Bedenden Kurgulanan Bedene <i>Kadir Canatan</i>	1
Bedenin Siyasi Ontolojisi: Bedenin Performanslarının Temel Performansı <i>Süheyb Öğüt</i>	15
Bedeni Özgürlükten Kurtarmak ya da Özgürlük Bedenin Neresinde? <i>A. Teyfur Erdoğan</i>	47
Kutsal ve Sekülerin Egemenlik Savaşında Beden <i>Mustafa Tekin</i>	101

İslam'da Bedeni Yazmak <i>İrvin Cemil Schick</i>	115
<hr/>	
Hayatın ve Ölümün Değişen Sınırları <i>Nazife Şişman</i>	141
<hr/>	
Bedenin Tıpla İmtihanı <i>Murat Dinçer Çekin</i>	159
<hr/>	
Bilgi Çağından Kaygı Çağına: Sağlık, Hastalık ve Beden Algılarının Değişimi <i>Murat Beyazyüz</i>	171
Yazarlar Hakkında	203
Dizin	206

Sunuş

Belki de insanlık tarihi kadar eski olan beden yorumları, ilahi kitapların ve metinlerin insan bedenine yönelik tasvirleri ve ilim adamlarının beden tasavvurları ile “beden” günümüze gelene kadar çeşitli aşamalardan geçmiş ve farklı alanların meselesi olmuştur. Günümüzde beden sadece bireysel bir ilgi sahası ve bireyin mahremiyet alanı olmaktan çıkmıştıptan sosyolojiye, siyasetten iletişime pek çok disiplinin konusu haline gelmiştir. 80’li yıllardan itibaren ortaya çıkan “beden sosyolojisi” ile birlikte sosyolojinin yeni ve müstakil bir alanını oluşturmuştur. Bedenimiz sadece bizim bedenimiz olmaktan çıkmış ve tıbbın, iletişimin siyasetin ve dahi sosyolojinin bedeni ve aynı zamanda nesnesi olmuştur.

Bu konular çerçevesinde bedenin kültürel ve toplumsal olarak inşası, bedenin sahipliği, toplumsal cinsiyet tartışmaları içerisinde özellikle kadın bedeninin, erkek bedeni de dahil olmak üzere medya ve iletişim araçlarıyla teşhir edilişi, metalaştırılması, pazarlanması ve bir pazar aracı olarak kullanılması bedene dair önemli gündemlerdir. Bunun dışında bedene tıbbi müdahalenin sınırları, etik ilkelere gibi birçok konu da günümüzün popüler konuları olarak tartışılmaya devam etmektedir.

İLEM, insanın sosyal hayatta varoluş mekanı olan bedeni, bütün bu tartışmaları ve ötesini görebilmek ve ko-

nuşabilmek için farklı disiplinlerin penceresinden felsefi, sosyolojik ve tarihsel perspektifleri olan bir dizi seminer düzenlemiştir.

Elinizdeki bu kitap İlmî Etüdler Derneği Toplum Çalışmaları İhtisas Grubu'nun düzenlemiş olduğu Bedenin Anlamı ve Sınırları başlıklı dizi seminerlerde sunulan sekiz tebliğin metin ve makalelerinden oluşmaktadır. “Bedeni Kurgulamak: Doğal Bedenden Toplumsal Bedeni” başlıklı ilk metinde Kadir Canatan bedenin sosyolojinin konusu olma serüvenini ele almaktadır. Canatan, sosyoloji disiplininin Bedene” farklı perspektiflerden baktığını ve bu bakış açılarının aynı zamanda sosyolojiyi de şekillendirdiğini söylemektedir. Sosyolojinin bedeni kuramsallaştırma şeklini ve teoriye uygulayışını anlatırken sosyal bedenin inşasındaki determinist ve iradeci çerçevelerden örnekler sunmaktadır.

Süheyb Öğüt'ün “Bedenin Siyasi Ontolojisi: Beden ve Performansları” başlıklı ikinci tebliği ise bedenin ne olduğunu tanımlamak için çeşitli sorularla esas anlaşılması gerekenine işaret etmektedir. Bedenin nakizi nedir, sorusunun yanıtını ruh olarak veren Öğüt, beden ve ruh ayrımlarını yapmakta ve bedenin siyasi ontolojisinin siyasi performans ile olan ilişkisini irdelemektedir.

“Özgürlük ve Beden” başlıklı tebliğinin Bedeni “Özgürlükten Kurtarmak ya da Özgürlük Bedenin Neresinde?” isimli makalesinde Teyfur Erdoğan özgürlük ve hürriyet kavramlarının farklı olduğunu vurgulayarak yaptığı özgürlük tarifi üzerinden özgürlüğün beden ile olan ilişkisini temellendirmektedir. Erdoğan metinde özgürlüğün bedenin noksanlığını gidermek amaçlı güdülerine verilecek cevapları maksimize etmek için bu güdülerini tatmin etme yolun da ne yapacağına karar verecek olan insanın; eylemlerinin sonuçlarını tahayyül ederken sorması gereken soruları, dengeli bir birey ve toplum için gerekenleri vurgulamaktadır.

Dördüncü makale ise “Kutsal ve Sekülerin Egemenlik Savaşında Beden” başlığıyla Mustafa Tekin’e ait. Tekin, “kutsal”, “seküler”, “egemenlik”, “savaş” ve “beden” kavramlarını ayrı ayrı ele alarak her bir kavramı ait olduğu zihniyet dünyası ve zaman içerisinde geçirdiği tarihsel süreçle birlikte sistematik bir biçimde değerlendirirken aynı zamanda büyük resmi de göstermeye çalışmaktadır. Kutsalın dine, sekülerin insana yüklenen anlamlar olmasından dolayı ortaya çıkan gerilim ve egemenlik savaşlarına değinmektedir. Bu egemenlik savaşının, Tanrı merkezli dünya görüşüyle insan merkezli dünya görüşü arasındaki bir çatışma olduğunu öne süren Tekin, İslam’da bedenle birlikte gelen imkan ve potansiyelleri ele almaktadır.

Irvin Cemil Schick’in “İslam’da Bedeni Yazmak” başlıklı metni ise beden konusundaki genel kabullere alternatif bir bakış açısı oluşturmaya çalışmıştır. Sunuşunu Türkiye, İran ve Hindistan’da yaygın olan yazı-resim sanatı üzerinden kuran Schick, yazı ile oluşturulan resimlerin Allah’ın yaratılış ayetlerini, insan bedenini harflerin ve kelimelerin simgesel değeri ile görünür kılma işlevini yerine getirdiğini söylemektedir.

Nazife Şişman “Hayatın ve Ölümün Değişen Sınırları” başlıklı makalesinde yaşam ve olum gibi iki temel konunun çağdaş dönemdeki algılanış biçimlerini ele almaktadır. 20. yüzyılın başlarındaki Genom Projesi, antibiyotikle tedavi, doğum kontrolü hapları, protezler ve tüp bebek uygulaması gibi yaygınlaşan uygulamalardan ve insanın yapılabilişliğinden bahsetmektedir. Biyoteknolojinin, hayatın ve ölümün sınırında gezindiğinden bahseden Şişman, bu gelişmelerle birlikte insana, hayata, bedene ve ölüme dair tasavvurumuzun geçirmekte olduğu dönüşümü ele almaktadır.

Murat Dinçer Çekin “Bedenin Tıpla İmtihanı” başlıklı metninde sağlığı tanımlamak, ona ulaşmak ve sağlıklı kalmak konusunda son sözü söyleme hakkına sahip olan tıp

biliminin modernleşmeyi besleyerek ve ondan beslenerek insan bedenine yeni bir kimlik biçtiğini aktarmakta, sağlığa ve uzun yaşamaya verilen önem ve profesyonelleşme ile birlikte teknolojiye atfedilen gücün tıbbın prestijini ve otoritesini arttırışını ele almaktadır. Tıbbi tüketimin ifade ettiklerini irdeleyen Çekin, insan bedeninin tıp karşısındaki mevcut durumuna dikkat çekmektedir.

Murat Beyazyüz, “Bilgi Çağından Kaygı Çağına Geçişte Sağlık, Hastalık ve Beden Algılarının Değişimi” başlıklı son metinde sosyal teori ve tıp biliminin bir araya gelerek beden üzerinde yapmış olduğu iş birliğini ortaya koymaktadır. Tıbbın, bedenin cismiyle olan ilişkisinin artması sonucu bedenin nesneleştiğini ve bedenin sosyal yönünün yavaşça yok olduğunu söylemektedir. “Hasta yoktur, hastalık vardır bakış açısından” tam tersine doğru bir evrilme içerisinde olduğumuzu vurgulayan Beyazyüz bu dönüşümün, yalnızca tıp alanı uzmanlarının değil toplumun, sıradan halkın da bakış açısını değiştirdiğini vurgulamaktadır.

Kitabın hazırlanması sürecinde desteğini ve yardımını hiç esirgemeyen Nuriye Kayar’a, süreçteki sabrından dolayı yazarlarımıza ve böyle çalışmaların yaygınlaşması konusundaki girişimlerinden dolayı İLEM’e ve Araştırma Yayın Komisyonu’na teşekkürlerimi sunar, alanda yapılacak çalışmaların onunu açacak bir eser olmasını ve faydalı olmasını temenni ederim.

Senanur Avcı
Aralık 2014